

از چشم یار مهربان

به مناسبت روز کتابخوانی

«هر باب از این کتاب نگارین که برکنی

همچون بهشت گویی از آن باب خوشترست»

(سعدی)

از پیشتر ما به اهمیت و ضرورت کتاب و کتابخوانی در اولین قسمت مجموعه ی «از چشم یار مهربان» اشاره داشتیم. با این همه به مناسبت روز کتابخوانی و برای تاکید دوباره و چند باره بر این مهم، نکاتی را در خصوص به حضور سروران گرامی عرض می نمایم.

امروزه بیش از هر زمان دیگری انسان ها این امکان را دارند تا بخوانند و بنویسند. اشکال یادگیری و سواد تنوع پیدا کرده اند و تمام زندگی خصوصی و عمومی ما را تحت تاثیر دارند. به همین دلیل خواندن و فرهنگ کتاب خوانی و رای تحصیلات عمومی و عالی امروزه به یکی از حقوق شهروندی مبدل شده اند و دولت ها وظیفه دارند امکان دست یابی به سواد عمومی و ارزشمند را برای شهروندان فراهم کنند. و باز هم دولت ها وظیفه دارند بستر یادگیری مهارت های خواندن و مطالعه را ایجاد کنند، وظیفه دارند با توسعه و تجهیز زیرساخت های مربوط به مطالعه و یادگیری عمومی، آگاهی جمعی و زندگی اجتماعی را ارتقا دهند. این گونه است که می شود از عمومیت جهل و نهادینه شدن بی

سوادی و اختلال در ساختارِ درکِ عمومی جامعه جلوگیری کرد و فضا را برای دست یابی به آرمان های توسعه ایجاد کرد. این ها همه به مدد شکل دهی به جامعه ای میسر می شود که در آن عمل خواندن جزئی از اعمال روزمره بشود.

خواندن برای یاد گرفتن و به خاطر آوردن است. بنابراین خواندن یک عمل، یک کنش «Action» است. اگر ما یاد نگیریم نمی توانیم به خاطر بیاوریم. نام نهادن برای هویت دادن و به خاطر آوردن است. ما بر روی افراد، اشیا، زمان ها و مکان ها نامی می نهیم تا بیش از تمایز و شناخت آنها، بیادشان بیاوریم و بازشناسی شان کنیم. تقویم بیش از آنکه به شیوه ی عامیانه اش دفترچه ای برای مرور ایام تعطیل شاغلان باشد می بایست دفتر به یاد آوردن و بازیابی رخدادها و خاطرات باشد. کتاب ها از این نظر پر از نام ها و نشانه ها هستند. کتاب ها دفترهای یاد بود ایام گذشته، حال و احیانا آینده ای هستند که از راه خواهد رسید. اگر ما خواندن و به خاطر آوردن را به کنش هرروزه ی خودمان و فرزندان مان تبدیل کنیم دائما در مسیر بازیافت زندگی خود و جلوگیری از هدر رفتن آن خواهیم بود. از این نظر خواندن و یادگرفتن و به خاطر آوردن، خواندن و به خاطر آوردن زمان های از دست رفته، سنت های از دست رفته، تجربیات فراموش شده و تلاش برای بازیابی و از آن خود کردن آنهاست. روز کتاب خوانی برای آنها که نام ها و نشانه ها و رخدادها و... مرور می کنند روز مهمی است. تذکری است به خواندن، خواندن نه برای خواندن که برای به خاطر سپردن و به خاطر آوردن!

در عمل خواندن شما با نمادها، مفاهیم، استعاره ها و تمثیل ها مواجه می شوید و تلاش می کنید معنای آنها را دریابید. ذهن شما این معانی را همانند یک پیام دریافت می کند، هرچه کتاب جذاب تر و زیباتر باشد تاثیر این نشانه ها در ذهن شما بیشتر خواهد بود. وقتی کتابی می خوانیم گویی با آن به یک روابط متقابل می رسیم، یعنی هم ما از کتاب ها

تاثیر می‌گیریم و هم معنایی و رای آنچه نویسنده منظور داشته به آن اضافه می‌کنیم. خواندن ما را با نظم و ترتیب کتاب‌ها، صفحه‌آرایی، قواعد و چینش کلمات و دستور زبان پیوسته مرتبط می‌کند و از این نظر زندگی انسانِ اهل مطالعه به تدریج یک زندگی منضبط و با قاعده می‌شود. به مرور که آگاهی در ذهن ما شکل می‌گیرد ذهن ما به پردازش آن دست می‌زند و خلاقیتِ ذهنی ما بالا می‌رود. نگه داشتنِ اطلاعاتِ جلویِ کندذهنی و تنبلی مغز را می‌گیرد. به همین ترتیب انسانِ آگاه تر قدرتمند تر و شهروندی قابل تر خواهد بود که پیشرفت و توسعه و سربلندی میهن خود را آرزو خواهد کرد و در مقابل جهل و بی‌کاری و بی‌عاری موضع‌گیری خواهد نمود.

کتاب‌ها از این نظر اصلی‌ترین انبان تجربه‌های بشری هستند. چه به امور فنی اشتغال داشته باشیم و چه به حرفه و پیشه‌ای پردازیم، چه دوستارِ هنر و ادبیات باشیم و چه دغدغه‌ی بهبود زندگی خود، فرزندان و دیگران را، همه و همه نیازمند حکمتی است که از تجربه بر می‌آید، هیچ وسیله‌ای تجربه را چونان کتاب یکجا گردهم نمی‌آورد و تقدیم خواننده نمی‌کند. فرض کنید که داستانی هرچند کوتاه را با خانواده و فرزندان می‌خوانید، درباره‌ی آن بحث و تبادل نظر می‌کنید و در انتها نتیجه‌گیری! شما از این طریق به حکمت و تجربه‌ای که در پسِ آن نهفته است دسترسی پیدا کرده و آن را با دیگران هم به اشتراک گذاشته‌اید. از این نظر هر حرفه و هر فنی هم حکایتی و قصه‌ای با زبان خاص خود دارد که شنودگان و خوانندگان خاص را به آن دعوت می‌کند. جهان ما عرصه‌ی ارائه‌ی قصه‌های مکتوب و مصور است. با پیشرفت تکنولوژی‌های دیجیتال، امروزه روز از نقش رسانه‌های مکتوب و نوشتاری به نفع رسانه‌های دیداری و شنیداری کاسته شده است و این می‌تواند برای کشورهای که هنوز نظم و سازمان اجتماعی و فرهنگی برای دسترسی به توسعه را ایجاد نکرده اند خلل ایجاد کند. با این همه کیست که نداند کشورهای توسعه یافته با این پیشرفت‌های خیره‌کننده‌ی جهان دیجیتالی، همچنان به میراث مکتوب

و کتابخانه ای خود نیز چنگ زده و از آنها حفاظت می کنند. گویی کتاب ها و نوشته ها سحری و رازی دارند که هنوز هیچ اغوای سمعی و بصری نتوانسته است آن را از میان بردارد.

مطالعه و فرهنگ کتابخوانی راهی به بیداری یک ملت است. کتاب ها گویی رویاها و آرزوها را در انسان ها بیدار می کنند. کتاب ها پر از امید و راه حل هستند برای آگاهی و عمل بر طبق آن آگاهی. کتابخانه ها و آرشیوهای دانایی از این نظر اصلی ترین مکان برای مدیریت و بهره وری دانش هستند. هرچه یک فرهنگ و جامعه و تاریخ از کتابخانه ها و آرشیوها و موزه های بهتر و شکوه مند تری برخوردار باشد امکان بالفعل شدن فرهنگ و گذشته ی آن ملت و به خدمت گرفتن آن برای حال و آینده بیشتر خواهد بود. خوانش یک کتاب راه یافتن به یک جهان تازه و بازیابی یک معنای تازه است. بیشتر خواندن به معنای گام نهادن در مسیر تخصص یافتن در یک زمینه ی اطلاعاتی خاص است. هر کلاسِ درسی می بایست یک کتابخانه در مجاورتِ تابلوی آموزشی داشته باشد تا کتابخانه ها در محل آموزش و یادگیری باشند و در دلِ یادگیری و آموزش ضرورتِ بهره برداری از کتابها برای دانشجویان و دانش آموزان فهم شود.

در پایان به سه شکل خواندن اشاره می کنیم و هرکدام را مختصر توضیحی می دهیم تا کسانی که بنادارند به جرگه ی یارانِ مهربان وارد شوند درک روشن تری از مسیر پیش رو پیدا کنند:

اول خواندنِ سطحی skimming

دوم خواندنِ به معنای مرور اجمالی scanning

و سوم خواندن یا مطالعه ی عمیق in-depth reading.

در مطالعه ی سطحی skimming شما تیتراها و سرفصل ها را می خوانید یا اولین جمله های هر پاراگراف یا هر متن را مطالعه می کنید. این شکل از مطالعه برای آگاهی از عناوین و موضوعات کتاب ها می باشد. وقتی که شما در کتابخانه یا نمایشگاه های کتاب پرسه می زنید بیشتر از این روش برای مطالعه بهره می برید.

در مطالعه ی اجمالی scanning برای مقصود خاصی نگاهی به متن می اندازید، دنبال هدف خودتان و یافتن گم شده ی خودتان در متون هستید مثل استفاده از فرهنگ لغت ها و کتاب های مرجع برای یافتن اطلاعات مشخصی.

اما مطالعه ی عمیق in-depth reading معمولاً بعد از مطالعه ی سطحی رخ می دهد و شما دنبال جزئیات در متن هستید. این شکل از مطالعه است که با عمیق ترین لایه های فکری و ذهنی ما مواجه می شود و امکان تغییرات پایدار را در افراد ایجاد می کند. مطلب با استاد سخن سعدی شیراز شروع کردیم، ختم کلام باشد برای لسان الغیب حافظ شیراز:

«دو یار زیرک و از باده کهن دومی

فراغتی و کتابی و گوشه چمنی

من این مقام به دنیا و آخرت ندهم

اگر چه در پیم اُفتند هر دم انجمنی»

نویسنده: رضا جاوید